

ZMIZELÝ ZÁPISNÍK Vladimíra Fuxe**Pomýlená platí: krok vpřed a deset vzad
BYL FILIP FILÍPEK – NEBO TEPRVE
BUDE?**

Hra tureckého básníka Nazima Hikmeta, tehdy v dobré paměti širšího publika, byla dost přesně titulována otázkou, kterou si společnost už dlouho kladla: Kdo vlastně může za všechny ty disproporce mezi slovem teorie a fakty naší (a nejenom naší) každodenní reality? Snad právě tajemný Filip Filípek, kterého nikdo nikdy neviděl? Odpověď je na vás, ctěné publikum, já se do toho plést nebudu, mínil Hikmet.

Obecně řečeno, ta snaha, nastolená progresivním vedením KSČ, zjistit, jak se věci ve skutečnosti mají, otrásla všemi potenciálními Filípkami, kteří nikdy po zjištění pravdy neprahli, natolik, že vojáci Varšavské smlouvy k nám přijeli uvádět věci vezdejší „na pravou míru“, aniž většinou věděli, oč ve skutečnosti jde. Vznikl největší politický debatní klub, jaký jsem v životě viděl. U každého tanku, vyslaného zachránit u nás socialismus, se hádali vojáci s našimi rozzlobenými civilisty, kteří brzo zjistili, že armádám bylo jen rámcově oznámeno, že jdou k nám potlačit „hydru kontrarevoluce“, takže přijeli jako v roce 1956 do Budapešti, prst na spoušti, jen to spustit, a začali se shánět po skladech kontrarevolučních zbraní, po rádiu, televizi a redakcích tisku.

I když ČS. ROZHLAS diskrétně zahalil firmu, nešel obsazení, když vojáky přivedl až do budovy nějaký obětavý spomocník, takže došlo k nezbytné dislokaci redakcí, služeb a pracovišť podle možností a situace. Vzpomínám si, že se například vysílalo z kabiny zimního stadionu za Lužánkami, z rozhlasového pracoviště ve Státním divadle a natáčelo se na přenosné magnetofony kdekoliv, kde bylo trochu klidno. Televize na tom byla hůře, Luboš Popelka z brněnského zpravodajství vysílal nakonec až z Vídně.

Zjevný odpor byl v podstatě všeobecný: legální média byla samozřejmě invazními silami prohlášena za ilegální a okupační propagandisté jim začali konkurovat vysíláním z NDR, jakož i tiskem provizorního titulu „ZPRÁVY“. Politické vedení státu bylo odvezeno do Moskvy, kde měli naši představitelé celou invazi schválit jako zásah bratrské pomoci. Přitom bylo zjevné, že by to znamenalo mnoho kroků zpátky: ještě nikdy – od času těsně poválečného – nebyla naše společnost tak zajedno s vedením státu a KSČ jako v období po lednu 1968 v době „pražského jara“ a následně po okupaci.

Nemíním se nikterak plést do práce historikům, takže se nějakých analýz ani závěrů nedopustím. Ponechávám si jenom právo na vlastní názor: Mám za to, že takový zásah do přirozeného vývoje věcí může způsobit ničím nenapravi-

telnou destrukci společenských poměrů, což jsme zažili už po mnichovském diktátu. Každé násilné obrácení vývojového proudu zákonitě vyplaví společenský kal všeho druhu; kdo byl vlečen na chvostu dění, ocitá se v jeho čele, a málokdo z těchto chvostoskoků toho nevyužije.

Okupační propagandisté mezitím argumentovali, jak byl zásah svrchovaně nutný, když u nás už byli američtí vojáci! No, byli: komparzisté, natáčející záběry pro film „Most u Remagenu“. Ba i sklady zbraní skryté kontrarevoluce se našly – jako z udělání šlo samozřejmě o zbraně LM, Lidových milicí, takže u nás se o tom tolik nemluvalo, ale pro lidi jinde to mohlo něco znamenat. Inu, jenom Pámbu dokázal z ničeho udělat celý svět.

Poté, co naše reprezentace (až na F. Kriegela) v Moskvě podepsala souhlas s invazí a co propukla normalizace, začala jednota strany a společnosti mizet, a to čím dál více v nenávratnu. Mám dojem, že právě tady je limit, od kterého si českoslovenští komunisté vysloužili odsudek valné většiny lidí, kteří samozřejmě odmítli uznat za normální veškeré právem zdiskreditované nenormálnosti, které nová – či přesněji novostará skutečnost opět připlácla na státní portál jako povinné desatero reálného socialismu.

Mohli jsme se vrátit do Rozhlasu, kde (pokud vím) nebylo ničím hnuto, jen moje papířky čilli za oknem byly pečlivě ohráňány, asi už mezitím došly do plné zralosti. Ne, že bych je nikomu nepřál, ale tajně jsem doufal, že je zcizitelé jedli na lačno. Nastalo září a zatím se nic moc nedělo, vypuklo jakési napjaté bezčasí, kdy bylo těžké odhadnout profil zítřka: lámalo se to až někde nahoře.

A potom vyšel v novinách článek, nazvaný „SLOVO DO VLASTNÍCH ŘAD“, podepsaný bývalým ředitelem brněnské stanice Arnoštem Silanem. Byla to první výzva, abychom se přiznali ke svým pomýleným stanoviskům z období demokratizačních snah a vrátili médiím jejich úlohu při budování atd., atd. Někde to možná mám schované jako vodník Čochtan svoje nesmyslné pamětihodnosti. Vzduch rychle těžkl slovem čistka, přejatým, zdá se mi, stejně jako pojem sám, z ruštiny. Plynul z toho samozřejmý požadavek sebekriticky se ohnout a dát tak příklad jiným, jak jsem to později viděl od několika pracovníků v televizi. Nebyl jsem důležitý či nějak známý a jako redaktor hudebního oddělení bych byl možná prošel tím, co už bylo za dveřmi a patrně nevyhnutelné. Ale najednou jsem zjistil, že mám dost a musím jít, mám-li si uchovat pocit zdravého rozumu.

A v této konstelaci posmutnělé mysli jsem potkal svého známého – Járu Rolsa, jenž na otázku, co dělá, pravil, že čerpá vodu v geoprůzkumu, kde má víceméně svatý pokoj, protože podle potřeby kočující pracoviště většinou utkví na dobu čerpacího pokusu (až měsíc) v přírodě, a jenom někdy přímo u zemědělského podniku. Nad mým dotazem, měří-li taky depresní kužel, se přítel zarazil: „Čoveče, ty to gómeš, nechceš jít k nám?“

Ta věta rozhodla o dalších letech mé existence.

Přesně to jsem v té chvíli potřeboval. Dal jsem jakžtakž do pořádku věci v rádiu a požádal o rozvázání pracovního poměru, což se dosti záhy uskutečnilo,

takže jsem se stal už počátkem října členem družstva STAVBA BRNO, střediska Geologický průzkum.

Přijímal mě znamenitý JUDr. Jan Jílek, kterého jsem do té doby neznal, manžel sochařky Sylvy Lacinové; tato okolnost byla sama o sobě zárukou, že pomýleným jedincům zde žádná protivenství nehrozí. Začínal jsem jako střídač bez trvalého zařazení do některé z čerpacích skupin čili tzv. pendlák, což samo o sobě byla víceméně výhoda, jenom jsem někdy obtížně hledal pracoviště, když maríngotku nebylo z místní cesty příliš vidět.

Nadcházela zima a ač majitel „pionýra“, nebyl jsem vybaven na zimní provoz a musel jsem od autobusových spojů na „štaci“ po svých. Co odvěky pěšák jsem s tím potíž neměl (což si dnes, po těch letech, tiše závidím), jen jednou jsem se málem ztratil v neznámé krajině, vyzbrojen Járovým popisem, že „od hřbitova je to už jenom pár minut“. Bylo, ovšem on projel ten úsek v autě a za sucha. Jenže mezitím přišla zima, do té doby asi číhající někde za rohem, cesta po kolena zasněžená, smrákalo se a odbočka doprava nikde, asi taky pod sněhem? Co zbývalo, než jít dál a nedat se zmýlit: měřítka motoristů jsou zkrátka kratší. Dorazil jsem za půl hodiny, parťák Franta Grund už mě odepisoval ze stavu živých střídačů, takže byl opravdu rád, že mě vidí. (Dnes učí na technice v USA, a když se vidíme, jsme rádi oba.)

Ač pracovní charakteristikou nekvalifikovaný dělník, vyšel jsem často najevo jako nepraktický neumětel, který se měl hodně co učit od ostatních čerpáků, kteří naštěstí často začínali stejně, takže se moc nesmáli, spíše pomohli radou a ukázkou. Dokonce jsem se po krátkém zasvěcení stal osobou poučenou co do zásad ochrany při zacházení s elektřinou, což bylo třeba už jenom proto, že jsme si pracoviště instalovali celé sami, na rozdíl od kolegů v GEOTESTU, kde štaci zřídila samostatná skupina a čerpači přijeli do služby už do hotového.

Sesypalo se toho na mě víc než dost najednou, takže chvíli trvalo, než jsem se mohl znovu věnovat textařině a překladům. Ale bylo to velmi přínosné – nejenom z hlediska běžné životní praxe, věru řemeslníky neoplývající, ale i co do poznávání mnoha dalších lidí a příštích přátel, mnohdy na celý život.

Jak to říká staré pořekadlo, o kterém jsem dřív spíše pochyboval:
Všecko zlé je k něčemu dobré.

— × —